

УДК 342.12

Верхотуров О. О., магістрант юридичного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка

Поняття та сутність рішення суду, яке підлягає примусовому виконанню

У статті проаналізовано сутність і значення рішення суду, яке підлягає примусовому виконанню. Надано загальнотеоретичну характеристику рішення суду, яке підлягає примусовому виконанню.

Ключові слова: рішення суду, виконавче провадження, примусове виконання.

В статье проанализированы сущность и значение решения суда, которое подлежит принудительному исполнению. Предоставлено общетеоретическую характеристику решение суда, которое подлежит принудительному исполнению.

Ключевые слова: решение суда, исполнительное производство, принудительное исполнение.

The article analyzes the nature and significance of the judgment decision, which is enforceable. Given general theoretical characteristics of court decision, which is subject to enforcement.

Keywords: court decision, execution proceedings, enforcement performance.

Актуальність теми. У процесі реформування вітчизняної правової системи та наближення її до сучасних суспільних та економічних відносин особливого значення набувають нові правові інститути, важливе місце серед яких займає виконавче провадження.

Важливість цього інституту полягає в тому, що саме завдяки виконавчому провадженню у формі примусового виконання рішень можна відновити особисті немайнові права та суб'єктивні майнові права фізичних і юридичних осіб у спосіб, який передбачений на законодавчому рівні.

На сучасному етапі поняття «виконавче провадження» та «примусове виконання» трактуються по-різному. Також у вітчизняній та зарубіжній літературі різняться погляди щодо правової природи та юридичного змісту цих категорій. Тому, метою даної статті є проведення наукового дослідження загальнотеоретичних аспектів рішення суду, яке підлягає примусовому виконанню.

Стан наукового дослідження. Питання загальнотеоретичної характеристики рішення суду, яке підлягає примусовому виконанню, було предметом вивчення наступних науковців: Ю.В. Білоусов, І.Г. Богатирьов, С.В. Гончаренко, Б.М. Гук, О.І. Коваленко, А.І. Міщенко, С.Я. Фурса та інші. Тим не менш, досі дане питання є не в повній мірі проаналізоване на теоретичному рівні і потребує особливої уваги науковців.

Виклад основного матеріалу. На думку С. Я. Фурси, поняття виконавчого провадження можна трактувати в трьох визначеннях, що дасть повну характеристику юридичного змісту даного поняття та у повній мірі розкриє його ознаки.

Виконавче провадження за визначеннями, які дає даний автор – це:

- 1) сукупність норм, що регулюють відносини, які виникають з приводу примусової реалізації виконавчих документів;
- 2) процедура вининення виконавчих дій держвиконавцем, починаючи з відкриття виконавчого провадження до його закінчення;
- 3) конкретна справа, що перебуває у державній виконавчій службі та має присвоєний їй реєстраційний номер [1, с. 117].

Перших два поняття мають відповідне правове підґрунтя. Дані трактування дають можливість ототожнення термінів «виконавче провадження» та «примусове виконання» тільки в певних випадках. Зокрема, якщо в першому визначенні йде мова про об'єктивне право, то в жодному разі його не можна вживати у визначенні «примусове виконання».

Друге визначення дає можливість зрозуміти поняття як форми процесу з виконавчою функцією, тому його можна ще трактувати як примусове виконання, оскільки їх визначення співпадають і можуть бути взаємозамінними.

Згідно Закону України «Про виконавче провадження», цей термін трактується наступним чином — «виконавче провадження, як завершальна стадія судового провадження та примусове виконання рішень інших органів, — це сукупність дій органів і посадових осіб, що спрямовуються на примусове виконання рішень судів, які провадяться на підставах, в межах повноважень та у спосіб, визначений законом і іншими нормативно-правовими актами, а також рішеннями, які, відповідно до закону, підлягають примусовому виконанню [2].

Гук Б. М. визначає поняття «примусове виконання рішень» наступним чином: це заснована на нормах матеріального та процесуального права юридична діяльність уповноважених органів та посадових осіб із реалізації рішень судів та інших юрисдикційних органів (посадових осіб) з використанням засобів державного примусу [3, с. 103-104].

Поняття «виконавче провадження» вітчизняним законодавством та поняття «примусове виконання рішень» є повністю взаємозамінюючими та схожими. Отже, можна зробити висновок, що дані поняття ототожнюються. Тому розглянемо особливості рішень суду, що підлягають примусовому виконанню.

Рішення суду, ухвали та постанови, які набрали законної сили чи підлягають негайному виконанню за допущенням суду, є обов'язковими для всіх органів, установ, підприємств, організацій та службових осіб, а також громадян — підлягають виконанню по всій території України.

Рішення суду в цивільних справах, як правило, виконуються у примусовому порядку. Цими рішеннями можуть бути задоволені позовні вимоги, що стосуються присудження боржнику виконання тих чи інших дій. Прикладом може служити присудження майна чи грошових коштів, поновлення на роботі, відібрання дитини, вселення/виселення, обмін житлового приміщення з примусовим характером та ін.

Не потребують примусового виконання рішення, що стосуються відмови в позовах про присудження чи визнання та встановлення фактів і правовідносин, а також перетворення правовідносин. Такими рішеннями можуть бути: рішення про перебування громадянина на утриманні, визнання недійсності договору, розірвання шлюбу та ін. Проте дані рішення можуть набувати примусового характеру в частині стягнення судових витрат.

Деякими рішеннями з характером примусового виконання є ухвали суду:

- про забезпечення позову (ст. 156 ЦПК);
- стягнення цивільних процесуальних штрафів, що вважається санкцією (заходом) цивільно-процесуальної відповідальності відносно осіб, які не виконали процесуальних обов'язків, покладених на них у справі, зазначених у статтях 44, 48, 53, 153 та ін.;
- про поворот виконання, що зазначено в статті 420-422, а також ухвали касаційної та апеляційної інстанцій (п.4 ст. 312, 342 ЦПК) [4].

Примусове виконання рішення, постанови суду чи ухвали передбачає видачу

виконавчого листа. Виконавчим листом є відповідної форми і змісту письмовий документ, що виданий судом загальної юрисдикції та є зобов'язанням боржника чи інших юридичних, фізичних осіб у своєчасному виконанні рішення суду і сприянні державному виконавцю в їх примусовому виконанні [5].

Відповідно до «Інструкції про проведення виконавчих дій», виконавчі листи можуть видаватись на підставі:

- рішень;
- вироків;
- ухвал;
- постанов судів загальної юрисдикції;
- рішень загальних судів та арбітражних судів, у випадку їх визнання та допущення для виконання на території України в законодавчому порядку [6].

У статті 19 Закону України «Про виконавче провадження» встановлено певні вимоги щодо змісту виконавчого документа. Зокрема зміст повинен містити:

- назву документа, дату видачі та найменування суду, яким видано даний документ;
- номер рішення та дату, коли воно було винесене;
- відомості про боржника та стягувача: найменування (для фізичних осіб), ім'я (для юридичних осіб), місцезнаходження, ідентифікаційний код, серія та номер паспорта та інші дані, необхідні для ідентифікації даних осіб;
- резолютивну частину рішення;
- дату надбання юридичної сили рішенням;
- термін для пред'явлення виконавчого документа до виконання.

Виконавчий документ повинен бути підписаний суддею та скріплений печаткою. Він може бути виданий за заявою стягувача чи його представника, також за вимогою органів державного управління, підприємств, установ, профспілок та організацій, що в передбачених законодавством випадках, на захист тих чи інших осіб порушили цивільну справу на виконання рішення по ній. Також виконавчий документ може бути виданий за вимогою прокурора, що здійснює захист прав та інтересів, тобто є представником громадян або ж держави в суді.

За власною ініціативою суд може передати виконавчий документ (лист) в орган державного виконання задля примусового виконання рішення суду, що стосується:

- 1) стягнення аліментів, відшкодування збитків, які завдані внаслідок злочину;
- 2) відшкодування шкоди, наслідком якої є каліцтво або ушкодження здоров'я чи втрата годувальника;
- 3) стягнення грошових коштів з посадових осіб, визнаних винними у невиконанні судового рішення про поновлення на роботі чи незаконного звільнення або ж переведення працівників;
- 4) конфіскації майна;
- 5) грошового стягнення до державного бюджету (ст. 17).

Виконавчий документ щодо рішення, ухвал, постанов видається не пізніше наступного дня після набрання рішенням законної сили. Що ж стосується справ, у яких допущено негайне виконання – виконавчий лист видається в день постановлення рішення.

На кожне рішення суду видається виконавчий документ в одному екземплярі. Кілька екземплярів видаються за заявою стягувача в тому випадку, коли виконання рішення передбачає майнове стягнення чи його передання, яке знаходиться в різних місцях, або ж у випадку, коли рішення прийняте на користь або ж проти кількох

позивачів/відповідачів (ст. 351, п. 2 ЦПК) [4].

Кожен виконавчий документ видається з зазначенням відповідної частини необхідної до виконання. У випадку, якщо присудженого майна боржника виявилось недостатньо для повного відшкодування заподіяної шкоди, видається другий лист з зазначенням методу стягнення відшкодування (з заробітної плати або ж іншого заробітку) з боржника за місцем роботи чи відбуття покарання.

Передбачається окремий випуск виконавчих листів у випадку завдання шкоди різними злочинами. В кожному з листів зазначається сума відшкодування шкоди, заподіяної крадіжками, і сума шкоди, що заподіяна іншими злочинами.

Кілька виконавчих документів, може бути видано за заявою стягувача задля солідарної відповідальності всіх боржників. Кількість виданих листів не повинна перевищувати кількості боржників, що несуть матеріальну відповідальність. Кожен лист містить інформацію про загальну суму стягнення та загальну кількість боржників з відповідним їх переліком, також обов'язково зазначається вказівка на їх солідарну відповідальність.

У випадках, коли рішенням задовольняються різні вимоги, по кожній з цих вимог видається окремий виконавчий документ. Прикладом може бути лист про передачу грошових коштів кредитору, а інший – про стягнення судових витрат з боржника на користь держави.

Проте виконавчий лист видається не на кожну ухвалу чи рішення або постанову суду.

Рішення, виконання яких не є примусовим та не потребує втручання органів державної виконавчої служби реалізуються органами реєстрації актів громадського стану на підставі правильної та належним чином оформленої копії цього рішення. До таких рішень відносяться рішення щодо визнання прав та перетворення правовідносин, зокрема це рішення:

- про встановлення юридичних фактів;
- про зміну правового статусу громадянина (розірвання шлюбу і т. п.).

Ухвали суду можуть виступати одночасно як підстави виконання та як виконавчі документи. Згідно «Інструкції про проведення виконавчих дій», виконавчими документами можуть бути ухвали судів у випадках, передбачених законом, а саме:

- ухвали, що стосуються забезпечення позову внаслідок заборони провадження певних дій;
- рішення, що стосуються накладення арешту на майно чи грошові кошти, які є власністю відповідача та знаходяться у нього або у інших осіб тощо (ст. 152, 156 ЦПК);
- судові ухвали щодо зміни способу забезпечення позову (ст. 154 ЦПК) [4].

Також в Інструкції зазначено, що до виконавчих документів належать ухвали судів загальної юрисдикції, що стосуються затвердження мирових угод, а саме – ухвали суду першої інстанції про затвердження мирових угод та закриття провадження у справі (ст. 155 ЦПК). Ними є ухвала суду апеляційної та касаційної інстанції (ст. 304 ЦПК) про затвердження мирової угоди, скасування постановленого рішення суду першої інстанції і закриття провадження у справі.

Виконавчий лист після реєстрації в суді та створення відповідної відмітки в ньому передається стягувану або уповноваженій ним особі під розписку, яка вноситься на зворотну сторону даного судового рішення.

Бувають випадки, коли виконавчий лист пред'являється через три роки з дня набрання рішенням законної сили чи закінчення терміну для примусового виконання

органу державної виконавчої служби. Такий випадок передбачений законом в межах відстрочки або розстрочки та про стягнення періодичних платежів, виконавчий лист може пред'являтися на протязі всього періоду, на який присуджені платежі (ст. 22 Закону) [2].

У випадку, якщо стягувач пропустив строк, визначений для пред'явлення виконавчого документа до виконання, він має право звернутися до суду, що видав цей документ, з відповідною заявою на поновлення пропущеного строку. На розгляд даної справи суду необхідно десять днів, після чого виноситься відповідна ухвала. Якщо інше не встановлено законодавством та строк давності пропущений з поважних причин, суд має право поновити такий документ. До поважних причин відносяться ті обставини об'єктивного та суб'єктивного характеру, які створили перешкоду стягувачеві вчинити на протязі встановлено терміну дії по пред'явленню виконавчого листа до виконання.

Якщо ж суд виніс ухвалу про відмову поновлення строку, стягувач може оскаржити дану ухвалу. Також при втраті виконавчого документа, провадження проводиться на основі його дубліката. Дублікат виконавчого листа видає суд, що постановив рішення. Заяву можуть подати стягувач, його представник та ін., крім тих, що зазначені в статті 10 Закону України «Про виконавче провадження», а саме:

- неповнолітні особи, що не досягли 18-ти років, за виключенням випадків передбачених законом;
- особи, над якими встановлене піклування чи опіка;
- слідчі, судді, прокурори чи представники підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, а також державні виконавці, за виключенням тих, що діють в якості представників чи уповноважених осіб відповідного органу, який є стороною виконавчого провадження;
- інші особи, які не можуть здійснювати представництво відповідно до закону (ст. 10 Закону).

Заява про видачу дубліката виконавчого листа розглядається з обов'язковою явкою всіх зацікавлених осіб та сторін в судовому засіданні. В разі неявки однієї зі сторін, суд продовжує розгляд незважаючи на це.

Розглядаючи заяву про видачу дубліката виконавчого листа за матеріалами справи, суд в обов'язковому порядку перевіряє підстави, покладені в обґрунтування втрати та заперечення. Зокрема, суд встановлює поточний стан виконання, розмір непогашеного стягнення, факт порушення/не порушення строку примусового виконання виконавчого документа.

У випадку, коли строк погашення пропущено, дублікат не видається, та судом приймається рішення про поновлення строку.

Якщо ж заява все ж таки задовольняється, судом видається дублікат виконавчого листа та поновлюється зміст, відповідно до резолютивної частини судового рішення. В процесі поновлення змісту, не допускається жодної зміни, окрім зміни розміру стягнення з урахуванням погашеної частини, стосовно якої у дублікаті робляться відмітки.

Висновок. На основі наслідків розгляду заяви, суд постановляє ухвалу, у визначеному законом порядку, за визначеною формою та змістом, якою задовольняє заяву про видачу/відмову у видачі дубліката виконавчого листа. Прийняте судом рішення можна оскаржити, подавши скаргу, внесenu в окреме подання (ст. 354 ЦПК). У разі ухвали рішення про видачу дубліката виконавчого листа, він видається тільки після набрання ухвалою суду законної сили.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фурса С. Я. «Законы України про державну виконавчу службу», «Про виконавче провадження», «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»: Науково-практичний коментар / С. Я. Фурса, Є. І. Фурса, С. В. Щербак. — К.: Видавець Фурса С. Я., КНТ, 2008. — С. 117.
2. Про виконавче провадження: Закон України від 21.04.1999 № 606-XIV // Відомості Верховної Ради. — 1999. — № 24. — Ст. 207
3. Гук Б. М. Проблеми дефініції поняття виконавчого провадження / Б. М. Гук // Університетські наукові записи. - № 1 (29). — С. 101-106
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 № 1618-IV// Відомості Верховної Ради України — 2004. — Ст. 14
5. Рішення, які звертаються до примусового виконання і виконавчі документи — Офіційний сайт: Юридичні послуги онлайн [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/literatura/civ-proces/134.php>

УДК 342.1

Калініченко О. Ф., к.ю.н., доцент кафедри права
Київського кооперативного інституту бізнесу і права

Методологія наукового пізнання в конституційному праві

У роботі розкрито питання методології пізнання в конституційному праві. зокрема розглянуто багатогранність і міждисциплінарний статус проблеми, яка досліджується. Проаналізовано склад методології, засади вивчення конституційно-правових відносин в Україні, сформульовано необхідність поєднання і комплексного використання самих різних методів наукового пізнання в конституційному праві, акцентовано увагу на проблематику пізнання у сучасній юридичній науці, щодо нових методологічних умов, побудованих на принципах об'єктивізму, відходу від догматизму та нормативно-методологічних кліше.

Ключові слова: методологія пізнання, гносеологічна роль, способи дослідження, онтологічні принципи, “технологічне” підґрунтя.

В работе раскрыты вопросы методологии познания в конституционном праве. Конкретно рассмотрено многогранность и междисциплинарный статус проблемы, которая исследуется. Проанализирована структура методологии, основы изучения конституционно-правовых отношений в Украине, сформулирована необходимость объединения и комплексного использования самых различных методов научно познания в конституционном праве, акцентировано внимание на проблематике познания в современной юридической науке, в отношении новых методологических условий, построенных на принципах объективизма, отхода от догматизма и нормативно-методологических штампов.

Ключевые слова: методология познания, гносеологическая роль, способы исследования, онтологические принципы, “технологическая” почва.

In this work reveal the questions of methodology knowledge of constitutional law. Specifically examined the diversity and interdisciplinary status of the problem, which is investigated. The structure of the methodology, the study of the foundations of constitutional and legal relations in Ukraine, stated the need to unite and integrated using a variety of methods of scientific knowledge in constitutional law, emphasized the problems of knowledge in modern jurisprudence in respect of new methodological conditions, based on the principles of Objectivism, waste from dogmatism and regulatory methodological stamps.

Keywords: methodology of knowledge, epistemological role, methods of research, ontological principles, “technological” reason.